

PRISTUPI

VII. BOŽJA ZAPOVIJED PASTORALNI VID

Stanislav Vitković

Ono što čovjek zaradi svojim poštenim radom, što kupi svojim novcem, što dobije na poklon ili u nasljeđe — zove se zajedničkim imenom privatno vlasništvo.

Svaki čovjek osjeća u sebi želju da nešto posjeduje, da nešto može nazvati svojim. Osobno vlasništvo pruža čovjeku neku sigurnost u životu. Težnju za vlasništvom stavio je Bog sam čovjeku u narav, pa je stoga i zaštitio čovjekovo vlasništvo Sedmom i Desetom zapovijedi Dekaloga: Ne ukradi! Ne poželi nikakve stvari bližnjega svoga.

Ako netko silom otme tuđe vlasništvo, zove se to razbojstvo ili *otimačina*. Tko tajno prisvoji tuđe, čini *krađu*. Tko na primjer nadolijeva vodu u vino ili mlijeko, tko komadiće stakla prodaje pod drago kamenje ili biserje i uopće tko stvari od manje vrijednosti ili bezvrijedne prodaje kao vrijedno počinja *prevaru*. Ako se nanese šteta tuđem vlasništvu, ako se uništi ili mu se umanjuje vrijednost, to se zove *štetovanje*. Svi ti grijesi mogu biti laki ili teški, već prema tome da li smo bližnjemu nanijeli manju ili veću štetu. Nije naravno ista stvar da li smo oštetili siromaha i oteli mu ono što mu je neophodno da preživi, ili imućnog čovjeka koji jedva da će i osjetiti učinjenu štetu. (Sjetimo se samo razgovora između kralja Davida i proroka Natana o siromahu koji je imao jednu jedinu ovčicu

i bogataša koji mu je tu jedinu ovcu oteo.)

Međutim, Bog nije zaštitnik samo privatnog vlasništva, već štiti i vlasništvo ljudskih zajednica: države, Crkve, općine, poduzeća, škole... Grijehe koje čovjek ne smije počinuti u odnosu na privatnog vlasnika, ne smije učiniti niti prema zajedničkom, društvenom vlasništvu. I takovi grijesi mogu biti laki ili teški.

Za grijehove protiv sedme zapovijedi nije se dosta samo pokajati, samo ih ispovjediti. Te grijehove treba popraviti, vratiti tuđe, nadoknaditi štetu. Već su stari moralisti istakli načelo: „Aut restitutio, aret damnatio!” Ili, kako naš narod kaže: „Tude ne vraćeno, grijeh neoprosteno!”

Ima ipak slučajeva kad netko smije oduzeti naše vlasništvo, odnosno dio tog vlasništva, a da time ne griješi pred Bogom. To je prije svega svaki čovjek u velikoj teškoj nevolji. Bog je otac ne samo nekih nego svih ljudi. Zemlju i njezina blaga dao je ne samo pojedinim ljudima nego cijelom čovječanstvu. Nijedna stvar ne može biti toliko isključivo vlasništvo pojedinca da bi drugi kraj njega morao umrijeti od gladi, a da ne bi smio posegnuti za hranom, novcem, odjećom koja je u privatnom vlasništvu drugog čovjeka.

Onaj koji je u velikoj, teškoj nevolji, smije uzeti bez pitanja i bez dopuštenja od tuđeg vlas-

ništva. U tom slučaju kad je njemu potrebno da sačuva goli život, to postaje i njegovo vlasništvo.

I zajednica može posegnuti za privatnim vlasništvom kad se nalazi u velikoj nevolji ili opasnosti, kao u ratu, kod katastrofa, poplava, potresa, epidemija, gladi.

Prava zajednice i opće dobro jači su od privatnog vlasništva. Ako dođe u sukob privatno vlasništvo i velika potreba zajednice, onda je pojedinac dužan ustupiti svoje vlasništvo zajednici. Država može na primjer rekvirirati kamion, automobil ili zaprežna kola, hranu za ljude ili životinje, privremeno oduzeti dio kuće ili stana da smjesti ranjenike ili beskućnike koji su ostali bez krova nad glavom. (Usp. A. Pichler: „Da budemo sretni“.)

Mi naravno možemo reći da je krađa i kad liječnik ne želi liječiti ili operirati bolesnika ako mu ovaj to posebno i unaprijed ne plati, premda liječnik već prima plaću za svoj posao. Slično vrijedi i za zloglasno „prodavanje kreveta” u bolnicama. To su grijesi ne samo protiv sedme, nego i protiv pete zapovijedi. Druga je stvar ako bolesnik sam želi nagraditi liječnika i ostalo medicinsko osoblje za učinjenu uslugu. Krađa je kad direktor ili personalni referent prodaje radna mjesta u poduzeću ili kad ravnatelj ili tajnik škole uvjetuje upis primanjem „plave kuverte”. Krađa je, u neku ruku, i oduzeti drugome dobar glas i ugled, dirnuti u tuđe poštenje; ali to je već područje osme zapovijedi.

Krađa je i kad poslodavac zakida posloprimca u njegovoj zasluženju plaći, pa mu daje ispod životnog minimuma ili manje nego što je radnik zaslužio, a poslodavac bi mu mogao isplatiti. Naravno, odnos između poslodavca i posloprimca može biti i stvar njihovog međusobnog dogovora, ali ne pod ucjenom ili pritiskom, nego slobodno, po nečelu: „Consentienti nulla fit iniuria”. Podsjetimo se na teške riječi Jakovljeve poslanice: „Gle, plaća poslenika koji su želi vaše njive, a vi ste im otkinuli više i vika žetalaca doprije do ušiju Gospodina nad vojskama” (Jak 5,4). Krađa je kad obrtnik svoju uslugu prekomjerno naplati jer nema konkurencije ili je stranka („mušterija”) u stisci, pa nema drugog izlaza nego da plati koliko „majstor” traži. Ali je isto tako krađa ako posloprimac radi nesavjesno i lijeno, prema onoj dobro po-

znatoj izreci: „Ne mogu me tako malo platiti kako ja malo mogu raditi!”

Kad roditelji pošalju sina na školovanje u grad i otkidaju sebi od usta da mu plate prehranu i smještaj, a sin provodi vrijeme u kafićima i diskačima, na utakmicama i u kinu, ne polaže ispite, ne pohada predavanja, gubi godine – zar takav sin ne potkrada vlastite roditelje? Krade i onaj tko u kući drži televizor i služi se njime, a ne plaća pretplatu. I to krade ne samo RTV centru nego i svim onim „čestitim” pretplatnicima koji redovito plaćaju pretplatu i plaćaju je više jer je mnogi onih koji uopće ne plaćaju, a troškovi emitiranja programa moraju se pokriti.

Navest ću još jedan oblik krađe, jedan istinit primjer: prije četiri ili pet godina posudi Stjepan od Viktora dva stara milijuna: u to vrijeme bila je to Stjepanova mjesečna plaća, odnosno oko 500 njemačkih maraka. Nekako u isto vrijeme i Gojko posudi od Viktora 500 DM. Nedavno obojica vratiše dug. Gojko vrati svojih 500 DM, a Stjepan – mrtav hladan – vrati dva milijuna! Stjepan sada ima plaću preko trideset milijuna, a dva stara milijuna vrijede oko 25 DM. Dakle, Stjepan je zapravo zakinuo Viktora za 475 DM ili za 22 milijuna starih dinara. Stjepan doduše kaže da se nije s Viktorom dogovorio za plaćanje kamata, ali sigurno je da se on ogriješio o pravednost prema Viktoru, jer ga je oštetio novčano. Kod vraćanja duga moramo dakle uzeti u obzir inflaciju, pad vrijednosti novca, povišenje cijena i druge negativne faktore. Nasuprot tome, Gajko koji je od Viktora posudio marke i isti iznos u markama vratio pravedno je podmirio dug, jer je vrijednost novca u čvrstoj valuti bila zaštićena.

Krađa se definira kao „tajno oduzimanje tuđe stvari dok je gospodar tome razložito protivan”. Uzmimo slučaj namještenika u banci ili u draguljarnici kad iznenada razbojnici s oružjem u ruci zatraže od njega da im preda sav novac i vrednote. Život je namještenika u pogibelji; može li on u tom slučaju izručiti novac razbojniku? Bog je sva dobra stvorio za hranu i uzdržavanje sve svoje djece. Kasnije su stvari postale vlasništvom pojedinaca. Ali to vlasništvo jest relativno i drugotno, a apsolutno i prvotno sve stvari zadržavaju svoju prvotnu značajku

= Bog ih je stvorio za sve ljude i dosljedno tome su zajedničke. Kad je netko u pogibelji da izgubi goli život, može uzeti od svih stvari da spasi život, jer su te stvari i njegove, čim su zajedničke. Ako je namještenik u tom času uzeo novac i predao razbojniku, uzeo je iz „zajedničke blagajne” jer je u pogibelji bio njegov život. Noldin daje ovakova pravila:

1) Tko može raditi dužan je tražiti posao da bi svojim radom sebi osigurao sredstva za život.

2) Tko je nesposoban za rad (a ja bih dodao i tko nikako ne može naći zaposlenje), ima legalno pravo da ga uzdržava država odnosno zajednica.

3) Tko je u krajnjoj nevolji (*extrema necessitas*), ima pravo uzeti bilo gdje ono što mu je potrebno za goli život. Naravno, treba razlikovati ona dobra za koja sama narav hoće da nam budu zajednička – život, zdravlje, sloboda i pošten glas – od dobara bez kojih se može pristojno živjeti. (Usp. K. Nola: Kazuistika.)

Što reći o osobama koje iz poduzeća u kojem rade (ili iz domaćinstva, ako je u pitanju kućna pomoćnica) odnose kući živežne namirnice i drugu robu, a opravdavaju se time što su preslabo plaćeni za svoj rad. S tim u vezi treba

spomenuti pojam „*oculta compensatio*” (tajna nadoknada). Svakako, u primjenjivanju takovog načina „zaokruživanja” vlastitog prihoda – premda ga se ne može posve unaprijed isključiti – potreban je oprez i ispitivanje savjesti, te vaganje sviju okolnosti kako se „*oculta compensatio*” ne bi pretvorila u običnu krađu društvene ili privatne imovine.

Jedno je sigurno: potrebno je odgajati za pravednost i poštivanje tuđeg vlasništva. Taj odgoj mora početi od malena. Prvi su odgojitelji roditelji, zatim vjeroučitelji, nastavnici...

Djeca se u školi, u susjedstvu, pa i na vjeronauku međusobno uspoređuju. Tu se lako rode zavisti, želja za posjedovanjem. A od „poželjeti” stvar svoga bližnjega do „prisvojiti” tu stvar često je samo jedan korak. Na Zapadu, a i drugdje vrlo je rasprostranjen maloljetnički kriminal. Krade se i otima najmanje iz potrebe, često i iz nekog avanturizma. Zato će odgojitelji nastojati da već kod djece izgrađuju profinjenu i istančanu savjest. Vratiti nadeno, nadoknaditi svaku štetu, ne dirati u tuđe. I to i u najmanjim stvarima. Iz manjih prijestupa često nastaju veći. „Tko je vjeran u malom, i u velikom bit će vjeran; Tko je nevjeran u najmanjoj stvari, bit će nevjeran i u velikoj” (Lk 16,10).